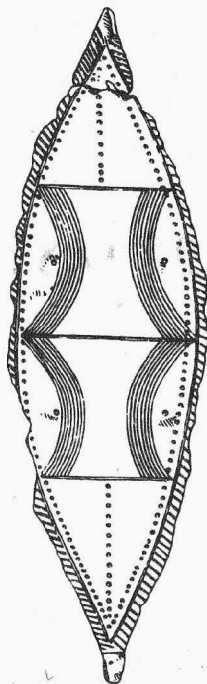

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
1985

BRNO 1987

DODATEK SBÍRKY FR. ZAPLETALA Z PŘEDMOSTÍ /okr. Přešov/

Bohuslav Klíma, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 25 : 1-4/

Fr. Zapletal postoupil Okresnímu vlastivědnému ústavu v Přešově svou sbírku kamenných nástrojů a mramorových kostí, kterou soustředil soustavnými sběry při sledování těžby spráší v předměstských cihelnách v letech 1924-1929 /srv. B. Klíma, PV 1985/. Dodatečně k ní připojil ještě čtyři předměty z roku 1927. Zvláštní pozornost mezi nimi zasluhuje pravidelný hrot listovitého tvaru s vyšší retuší aurignackého charakteru /obr. 25 : 1/. Ventrální strana prozrazuje, že vznikl ze širokého ústěpu, jehož basální část zanikla úpravou v terminální hrot nástroje. Spolu s úhlovou čepelí se hrany jádra /obr. 25 : 3/ doplňuje právě tu tvarovou řadu, která v předané sbírce je zastoupena málo výraznými kusy. K přelomené čepeli z kvarcitu Dražanské plošiny /obr. 25 : 2/ přistupuje dále škrabadlo na prohnuté čepeli, jejíž okrajová retuše vytváří po pravé straně vyklenutý oblouk, pod ním vrub a ve spodní části z obou stran vytvarovaný řap v podobě ozubu /obr. 25 : 4/. Předmět lze klasifikovat jako kombinovaný nástroj, který patří k typům se souvislou okrajovou retuší. Je zhotoven ze skvrmitého jurského rohovce, oba hrotité kusy pak z baltického, bělavě patinovaného pazourku.

Nachtrag zur Sammlung von Fr. Zapletal aus Předměstí /Bez. Přešov/. Fr. Zapletal ergänzte seine Sammlung im Heimatkundlichen Bezirksinstitut in Přešov um vier Steinwerkzeuge, die er aus der paläolithischen Schicht in der Ziegelei von Předměstí im Jahre 1927 gewann. Aufmerksamkeit verdient besonders eine regelmässige blattförmige Spitze mit höherer Randretusche.

ZACHRAŇOVACÍ VÝZKUM NAD CIHELNOU U DOLNÍCH VĚSTONIC /okr. Břeclav/

Bohuslav Klíma, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 6, tab. 1/

Po předchozích přípravných pracích přikročili budovatelé vodního díla na Dyji v květnu 1985 vždy po určitých časových etapách k rozsáhlé těžbě spráší nad dolnověstonickou cihelnou. Pracovníci ústavu ji soustavně sledovali, očistovali neustále se měnící profily stěn a v příznivých místech přistupovali i k plošnému skrývání a výzkumu. Dosavadní zkušenosti nasvědčovaly tomu, že celý sprašový hřbet, vypínající se od inundace až ke strmým skaliskům Pavlovských kopců, skrývá v různé koncentraci pozůstatky pobytu těchto pravěkých loveckých skupin, které založily známá sídliště mezi dnešními Dolními Věstonicemi a Pavlovem. Výsledky zachraňovacích prací tyto předpoklady potvrdily a doplnily je o nové závažné postřehy.

Těžba spráší postupovala ve čtyřech etážích ve svahu nad sebou, přičemž každá z nich poskytovala sprašové defilé o výšce až čtyř a v délce téměř sto metrů. Ve všech úrovních probíhal v hloubce 2-4 m pod povodním povrchem souvislý nálezový horizont, který se vyznačoval šedavým zbarvením po zbytcích popela a četnými černými uhlíky, jež vyznačovaly pozůstatky nedohořelého dřeva. Ty byly volně roztroušeny na velké ploše, mnohdy zase nakupeny v koncentracích. V takových případech nabývala nálezová vrstva na mocnosti a vyznačovala samostatná, zřejmě jen příležitostná a krátkodobě udržovaná ohniště. Trosky takových ohnů byly sice zpravidla rozrušeny druhotným pohybem zemín, ale některé z nich přece jen prokazovaly skutečnost, že jsou pozůstatky pouze plochých ohnišť založených bez jakýchkoli úprav na otevřeném povrchu. Jen sporadicky se kolem nich objevovaly také zvířecí kosti, především mamuta, koně a soba a jako přímé doklady pobytu lovců také jejich kamenné nástroje.

Toliko u tří z nich na nejnižší etáži se vyskytovala štípaná industrie ve vrstvě pravého sídlištního charakteru. U dvou /A a B/ byla vysloveně koncentrována do nejtěsnější blízkosti tepelného zdroje, ve třetím případě /C/ byla vázána spolu s přepálenou kostěnou drtí na vlastní popelovitou vrstvu mělce zahloubeného ohniště. Typologicky i skladbou použitých surovin se všechny tři soubory navzájem nápadně odlišují. Spolu s doprovodnými kusy výroby prozrazují izolované ateliéry na tříštění kamenných nástrojů vždy jiného a zcela svérázného charakteru. Vznikly zřejmě jen jako příležitostná pracoviště, jejichž produktem byly specializované soubory zhotovené pouze z několika kusů omezeného výběru surovin.

Takto vzniklé kolekce představují tedy uzavřené nálezové celky, kterými umožňují poněkud jiné posouzení základních pracovních prostředků ze sídlištního a delší dobu obývaného prostředí provázeném nejrozmanitější činností. Jejich vzájemný vztah ani vazby k oběma hlavním stanicím nelze zatím naprosto přesně a spolehlivě vyjádřit, byť jsou součástí téhož nálezového horizontu a jen kolem 20 m od sebe vzdáleny. Vyznačují však všechny hlavní typologické znaky pavlovieny. Rámcově lze předpokládat, že vznikly, ne-li současně, pak jen v krátkých časových odstupech.

Industrie od prvního ohniště /A/ je tříštná naprosto z převážné většiny z medového rohovce západomoravské křídly a z valounů karpatských radiolaritů. Již tato okolnost sama ovlivnila jak menší rozměry, tak také tvarové rysy jednotlivých typologických řad, v nichž se odrážejí i některé starobylé prvky. Souboru od druhého ohniště /B/ propůjčují zvláštní ráz zase rohovce z oblasti krumlovského lesa a čepelo-

vité tvary zpravidla útlých a větších, ba i vysloveně velkých forem. Kolekce třetí koncentrace /C/ je pak zřetelně drobnotvará až mikrolitická, počemě zato nejhojnější. Při váhovém srovnání dosahuje však pouhou desetinu hmotnosti předchozího souboru. Zejména u dvou prvních celku je nápadná rovněž svěžest podstatné části předmětu, projevující se zvláště ostrými hranami, častěji i přirozeně vrubovitými, a počáteční úpravou remiší, zachovanou ještě bez zřetelného otření a stop pracovního opotřebování.

Nálezový horizont je součástí nejsvrchnějšího pudního souvrství /PK I/, které bylo v celé jeho mocnosti poznamenáno intenzivní epigenetickou soliflukcí. Ta postihla zvláště citelně a do značné hloubky uloženi na svahu sklánějícím se k západu a v kulminujícím pruhu hřbetu. Vyvolala nejen jemné a jakoby břidličné uvrstvení celého souvrství, ale i převrstvení těmiž zeminami z výše položených míst. Uvrstvení se projevilo rovněž příznačným zvlněním, dokonce i v podobě pravidelné a husté undulace, jaká byla pozorována již dříve v západní stěně hlíníku /Klíma, B., Kukla, J., Ložek, V., Vries, H.de, 1962/. Takové formy soliflukce porušily i sledovaná ohniště.

Stratigrafická pozorování zachytila ještě další periglaciální jevy, zejména mrazové klíny. Vycházely ze střední polohy uvnitř nejmladšího sprašového pokryvu, nedosahovaly do hloubky větší dvou metru, ale přetínaly nálezovou vrstvu a někdy i černozemní pudu v jejím podloží. Vznik mrazových klínů provázely zpravidla i stopy kryoturpace. Projevovala se i tím, že celá souvrství v bezprostředním průběhu mrazových klínů byla hřibovitě nazdvížena. V kulminační linii se pak nálevkovitě rozevírala ústí mrazových klínů. Zcela zřetelně se uplatnila však i v dosahu ohniště C, které bylo roztrháno do tvarově zcela nepravidelných částí.

O druhotných pohybech jiného původu podávaly výmluvná svědectví zase šikmé dislokační linie, podle kterých docházelo buď k pouhému poklesu a pohybu na menší vzdálenosti nebo též k přímému posunu celých ker a k sesouvání proudovému. Všechny tyto formy hromadného pohybu značných kubatur zemin byly v profilech podrobně studovány.

Docílené poznatky doplňují hlavní závěry dosažené předchozími studiemi základního sprašového profilu v přílehlém hlíníku cihelny /Klíma, B., Kukla, J., Ložek, V., Vries, H. de 1962/. Osvětlují zvláště trojici černozemních pud, která vznikla zřejmě v jediném období /PK II/ etapovitě rozčleněném při postupném zaplňování terénní rýhy. Nasvědčuje tomu i přítomnost interglaciální rezivé pudy typu lessivé, která se dochovala, stejně jako ona trojice černozemí v jejím nadloží, toliko v místech sedimentačního klidu na východním úbočí sprašového hřbetu.

Studované profily umožňují navíc i vytvoření rekonstrukce geomorfologického vývoje území a podrobné vykreslení reliéfu bezprostředně sousedícího území a okolní krajiny, které má značný význam pro posouzení přírodního prostředí zdejších paleolitických sídlišť a pobytu loveckých skupin v právě odkryvaných místech. Svahy Pavlovských kopců mezi dnešními Dolními Věstonicemi a Pavlovem byly rozbrázděny několika hlubokými a strmými roklimi orientovanými ve směru spádnice, které vznikly zejména v důsledku sesuvné a erozní činnosti. Nemalou měrou přispěla k jejich tvorbě i pestře se střídající stavba třetihorních sedimentu, hlavně jílu a pískovcu, v podloží kvartérních pokryvů a podmílací činnost v inundačním pruhu řeky Dyje. Ta zde byla zřejmě ovlivňována také vodami Svratky, které směřovaly od severu přímo ke studovaným místům a předurčovaly je do role nárazových, výsepných břehů. Je proto jen přirozené, že paty svahů zde byly soustavně strhávány a odnášeny a že sprašové hřebeny se zdvíhaly přímo od inundačního a silněji než dnes zvodnělého území vysokými, svislými stěnami, které neumožňovaly volný průchod podél břehu řeky.

Tyto skutečnosti byly významnou složkou geografického prostředí a hrály zřejmě i důležitou roli ve způsobu lovu velké stádní zvěře, která při tahu kolem řeky musela vystoupit výše do svahů a překonávat zvlněný terén se třemi hlubokými roklimi. Zejména ta první ve směru od západu, omezující po východním boku právě těžený sprašový hřeben, mohla dobře sloužit tomuto účelu. Vyčleňovala prostor, který byl z podstatné části uzavřen podélně vysokými sprašovými stěnami, ve spodním úseku tokem řeky a z něhož mohla zvěř uniknout jen se značnými obtížemi při výstupu vzhůru do svahu. V takových podmínkách bylo možno se k ní snadno přiblížit a zasáhnout ji. Velké množství ohňů na hřbetu podél strže a také nad ní nasvědčuje dále tomu, že zde docházelo k nahánění zvěře do rokle pomocí ohňů. Podobný způsob lovu provozovali s úspěchem také severoameričtí Paleoindiáni naháněním bisonu do uzavřených prostorů situovaných pod strmým svahem /Kehoe, T.F., 1973/. Nic nestojí v cestě představit, že obdobně mohlo být postupováno v našich podmínkách i při lovu na takové velikány, jakými byli mamuti. Dolů do rokle mohli nebo museli před nebezpečím ohňů sestupovat nebo se i řítit, ale pohyb vzhůru z takové přirozené pasti jim při jejich hmotnosti a určité nemotornosti musel působit značné potíže.

Těžba spraší bude dále pokračovat a s ní i pozorný archeologický dohled, na němž se podílejí i odborníci spolupracujících disciplín.

Literatura:

Kehoe, T.F. 1973: The Gull Lake Site, Milwaukee.

Klíma, B., Kukla, J., Ložek, V., Vries, H. de 1962: Stratigraphie des Pleistozäns und Alter des paläolithischen Rastplatzes in der Ziegelei von Dolní Věstonice, Anthropozoikum XI, 1961, 93-146.

Rettungsgrabung oberhalb der Ziegelei bei Dolní Věstonice /Bez. Břeclav/. Mitglieder des Institutes verfolgten den wesentlichen Teil des Jahres 1985 die umfangreiche Lössförderung auf dem langgestreckten Kamm oberhalb der Ziegelei, die in vier Etagen übereinander fortsetzte. Auf der

gesamten Fläche verlief ein zusammenhängender Fundhorizont mit Ascheresten, Konzentrationen von Holzkohlepartikeln und Überresten von Feuerstellen. Nur bei drei von diesen war bei einer Flächenabdeckung Steinindustrie gewonnen worden, stets von einer anderen typologischen sowie Rohstoffstruktur. Ihre einzelnen Kollektionen stellen die Produktion von gelegentlichen Ateliers vor und sind geschlossene Fundkomplexe, die eine andere Beurteilung der Grundproduktionsmittel des Pavloviens ermöglichen, als sie die in einem langfristig bewohnten Siedlungsmilieu angehäuften Hinterlassenschaften anbieten. Der Fundhorizont ist Bestandteil der Schichtenfolge PK 1, die stark durch eine epigenetische Solifluktion gestört ist. Weitere Deformationen verursachte eine Kryoturbation, Frostkeile sowie Senkungen und Bodenrutsche von ganzen Erdschollen. Die stratigraphischen Beobachtungen ergänzen die Erkenntnisse, die durch die vorhergehenden Studien des Grundlössprofils in der anliegenden Ziegelei gewonnen wurden sowie die Rekonstruktion der geomorphologischen Entwicklung des Gebietes. Den geförderten Lösskamm begrenzte auf der Ostseite stets eine tiefe Schlucht, in die, als in eine natürliche Falle, vermutlich mit Hilfe einer grossen Feueranzahl grosse Herdentiere getrieben wurden.

VÝZKUMY V MORAVSKÉM KRASU V ROCE 1985 /okr. Blansko, Brno-venkov/

Jiří Svoboda, AÚ ČSAV Brno, Luděk Seitl, MM Brno

/Obr. 2,2/

Hlavním úkolem výzkumné sezóny 1985 /srv. PV 1981-1984/ bylo pokračování odkryvu před Barovou jeskyní. Menší sondáže proběhly v jižní části Moravského krasu /Jezevčí jeskyně, Kulnička/.

Lokalita 1191 /Barová jeskyně/, okr. Blansko.

Výzkum Barové jeskyně pokračoval již třetím rokem ve spolupráci s ústavem Anthropos Moravského muzea /Seitl-Svoboda 1985/. Podařilo se odkrýt složitý profil dokládající přechod od pleistocénu do holocénu a zajistit jeho všestranné a interdisciplinárně pojaté vyhodnocení.

Pylová analýza /H. Svobodová/ dokládá vývoj vegetace na sklonku glaciálu, charakterizovaný zejména kolísáním v rozsahu lesa. Zalesnění vrcholí ve vrstvě 14 /borovice, smrk, bříza/, ve střední části polohy 12 /borovice, olše, smrk/, ve vrstvě 11 /borovice, bříza/ a ve spodní části vrstvy 10 /bříza, borovice, líska/.

Rozbor měkkýšů /V. Ložek/ prokázal výskyt pleniglaciálních druhů ve spodní části vrstvy 11. Svrchní část této vrstvy a spodní část vrstvy 10 náleží nediferencovanému pozdnímu glaciálu, střední část vrstvy 10 počátku holocénu nebo mladší fázi pozdního glaciálu. Nejvyšší část vrstvy 10 přisuzuje V. Ložek polootvřenému ekosystému staroholocénního, zřejmě boreálního stáří. V nadloží odebral V. Ložek vzorky ze 7 poloh, které dokládají vývoj v mladší polovině holocénu /epiatlantik až subrecent/.

Rozborem obratlovčí fauny zjistil L. Seitl ve vrstvě 12 soba, zajíce, lední lišku, lumíka, pištůchu a drobné hlodavce. Ve vrstvě 11 byl ještě zastížen pozdní výskyt mamuta a nosorožce, provázeného praturem.

Paleolitické osídlení je doloženo ve vrstvách 13 až 10. Vrstvu 13 lze přisoudit blíže neurčenému mladému paleolitu, vrstvy 12-11 magdalénienu a vrstvu 11 epimagdalénienu. Celkově lze pozorovat ústup významu místních surovin /rohovcu/ ve prospěch surovin donášených.

Lokalita 1426 /Jezevčí jeskyně/, obec Ochoz, okr. Brno-venkov.

Sonda před jeskyní navázala na starší speleologické výkopy a odkryla profil v celkové hloubce 2,8 m. Svrchní část /vrstvy 1-5/ náleží holocénu, ve spodní části /vrstva 6/ nasedala čistá spraš. Profil uzavírá červenožlutá jílovitopískitá poloha /vrstva 7/. Spraš obsahovala ojedinělé nálezy mikrofauny. Nebyly zjištěny stopy pravěkého osídlení, a to navzdory skutečnosti, že lokalita leží v poměrně hustě osídlené části Moravského krasu a v těsné blízkosti významných jeskyní Adlerovy a Křížovy. Důvodem jsou bezpochyby malé rozměry jeskyně.

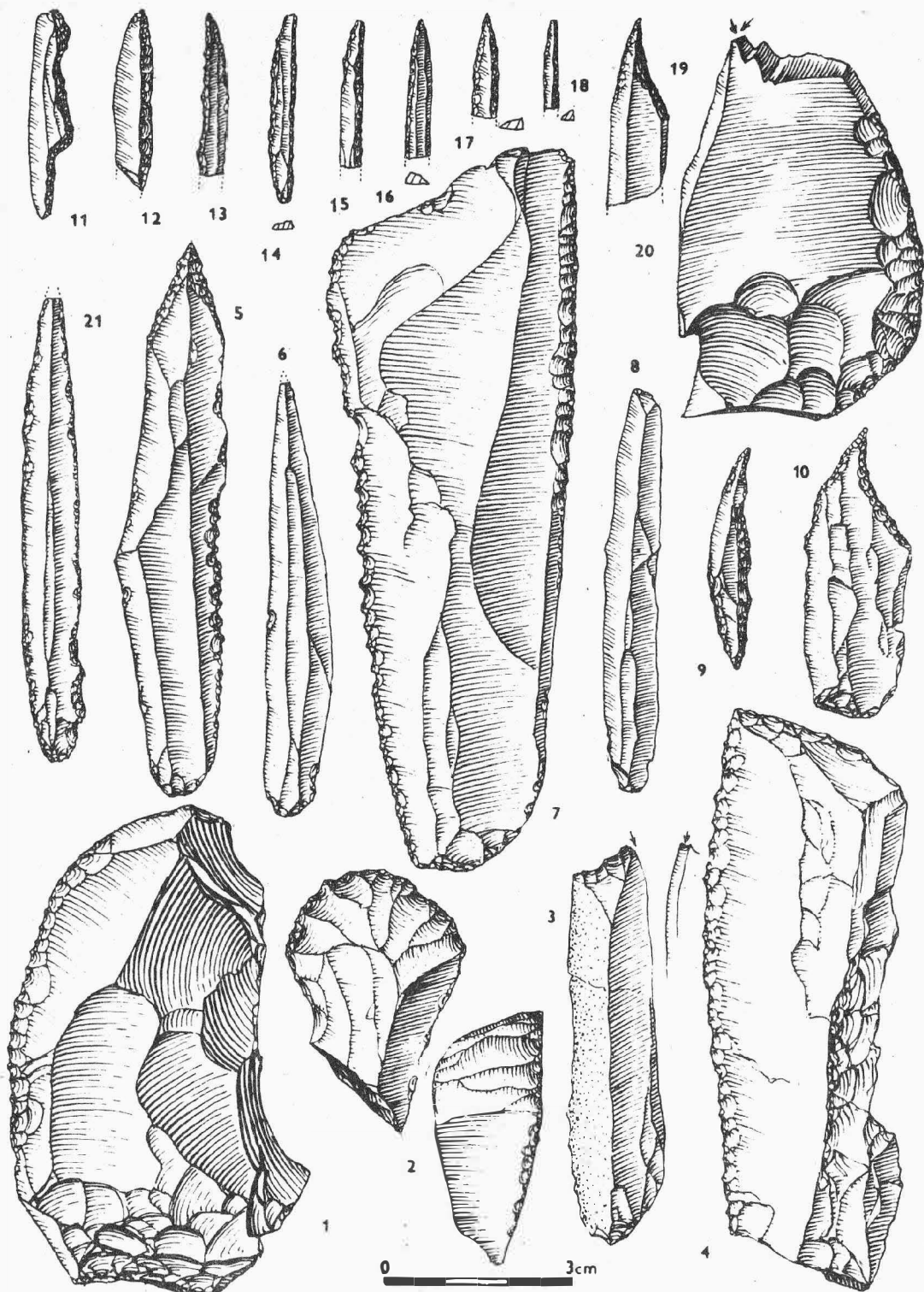
Lokalita 1433 /Kulnička/, obec Mokrý, okr. Brno-venkov.

Sonda byla položena v západní, dosud nezkoumané části jeskynního vchodu /srv. Klíma 1960/, kde zastihla několikvrstvevný sled holocénních sedimentů. Nálezy poskytla tmavá humózní vrstva /3/, která obsahovala keramiku únětické kultury /určení S. Stuchlíka/ a osteologický materiál. Pleistocén je reprezentován tvorbou spraše s ostrohrannou sutí. Byl zde získán soubor rozdrčených kostí pleistocénních obratlovců, mezi nimiž bylo možno určit převahu soba. Vzorky měkkýší fauny, která byla bohatá zvláště v holocénní části profilu, byly předány k určení Geografickému ústavu ČSAV.

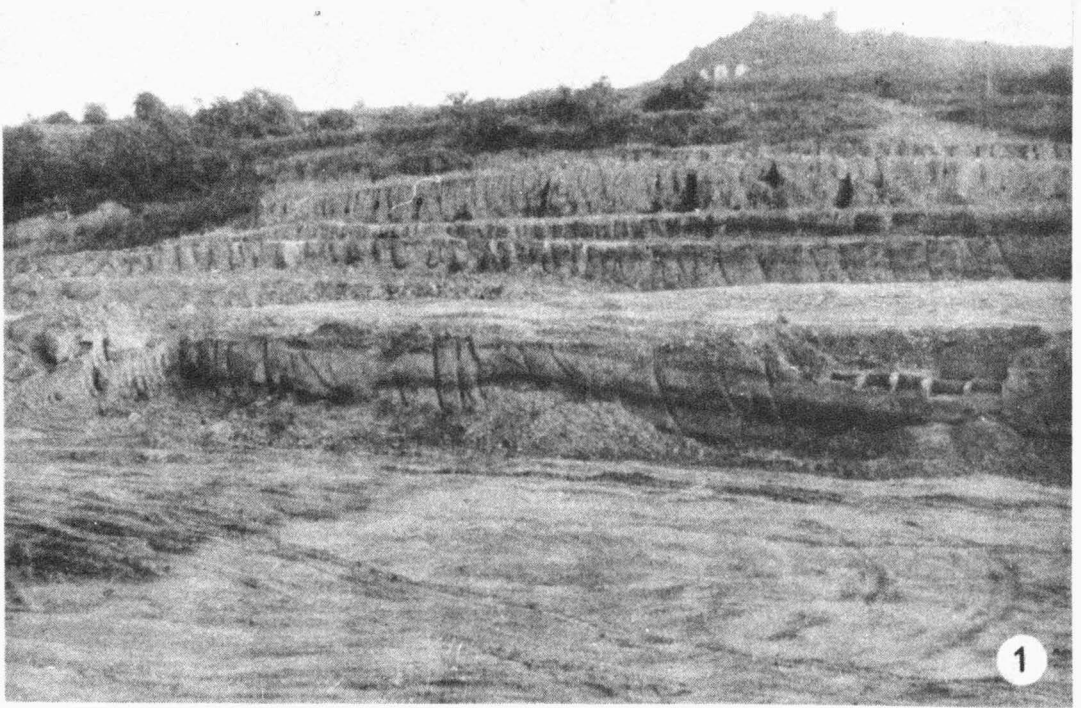
Literatura:

Klíma, B. 1960: Zahajovací výzkum v jeskyni Kulnička /Mokrý u Brna/, PV 1959, 13.

Seitl, L. - Svoboda, J. 1985: A report on the research into Barová Cave /Moravian Karst/, Anthropologie 23, 277-278.

Obr. 6.
 Dolní Věstonice /okr. Břeclav/, Nad cihelnou. Výběr kamenné industrie. 1 - 4 ohniště A; 5 - 10 ohniště B; 11 - 21 ohniště C. - Auswahl an Steinindustrie. 1 - 4 Feuerstelle A; 5 - 10 Feuerstelle B; 11 - 21 Feuerstelle C.

Tab. 1.
Dolní Věstonice 1985 /okr. Břeclav/. 1 těžba spraší nad cihelnou s výzkumem u ohniště C; 2 mrazový klín narušující černozem v podloží nálezového horizontu. - 1 Lössförderung oberhalb der Ziegelei mit der Grabung bei der Feuerstelle C; 2 Frostkeil, die Schwarzerde im Liegenden des Fundhorizontes störend.

PŘEHLED VÝZKUMU 1985

- Vydává : Archeologický ústav v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. Z. Himmelová, Dr. J. Stuchlíková, Dr. J. Unger
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : A. Krechlerová
Na titulním listě : bronzová spona z Kostic
Tisk : Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov,
provoz 34 - Kyjov
Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis : 450 kusů - neprodejné